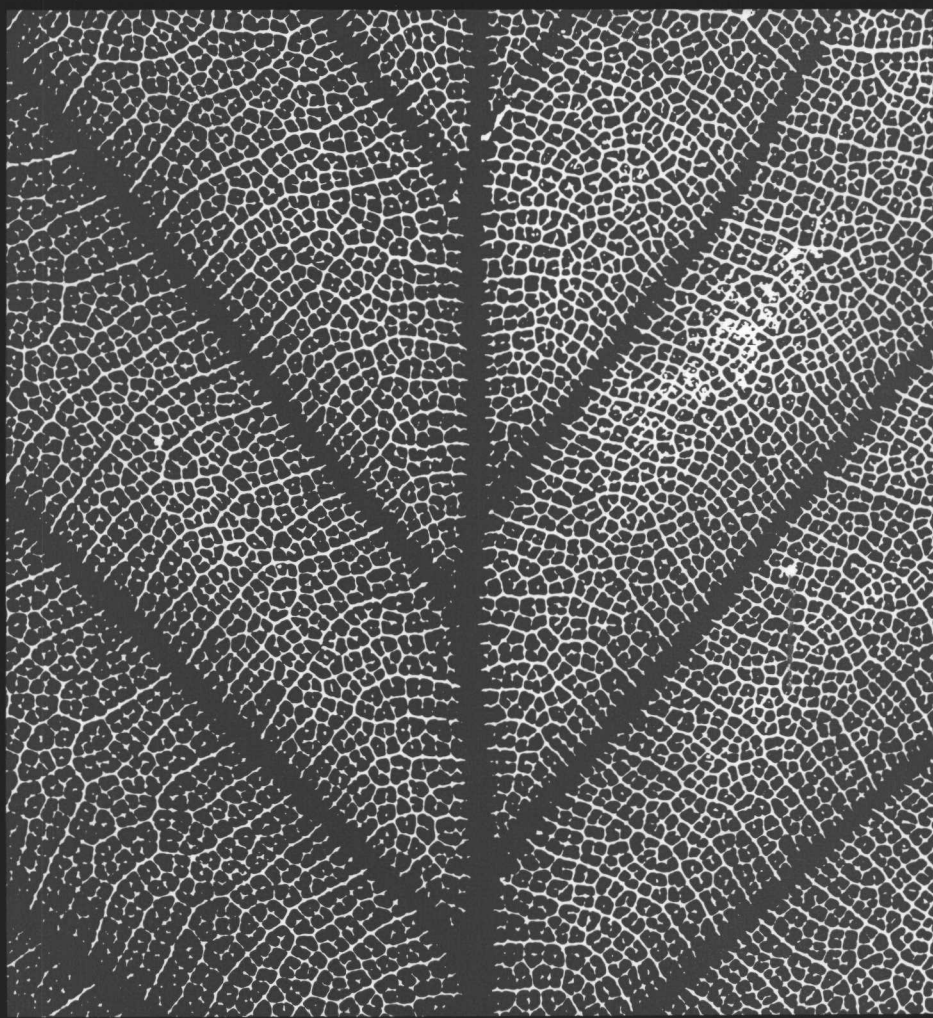

BLYTTIA

NORSK BOTANISK FORENINGS TIDSSKRIFT

BIND 31 • HEFTE 1 • 1973

UNIVERSITETSFORLAGET

BLYTTIA

Redaktør: Førsteamanuensis dr. philos. Per Sunding, adresse: Botanisk Hage, Universitetet i Oslo, Trondheimsvn. 23 B, Oslo 5. Manuskript sendes til redaktøren.

Redaksjonskomité: Rektor Gunnar A. Berg, konservator Gro Gulden, professor Georg Hygen, førstebibliotekar Peter Kleppa.

ABONNEMENT

Medlemmer av Norsk Botanisk Forening får tilsendt tidsskriftet. Abonnementspris for ikke-medlemmer kr. 30,— pr. år. Enkelthefter og eldre komplette årganger kan bare skaffes i den utstrekning de er på lager når ordre innkommer. Priser, som kan endres uten forutgående varsel, oppgis på forlangende.

Abonnement anses løpende til oppsigelse skjer, hvis ikke opphørsdato er uttrykkelig fastsatt i bestillingen. — Ved adresseforandring vennligst husk å oppgi gammel adresse!

Alle henvendelser om abonnement og annonser sendes

UNIVERSITETSFORLAGET, postboks 307, Blindern, Oslo 3.

Annual subscription US \$5.—. Single issues and complete volumes can only be obtained according to stock in hand when the order is received. Prices which are subject to change without notice, are available upon request. Correspondence concerning subscription and advertising should be addressed to: UNIVERSITETSFORLAGET, P.O. Box 307, Blindern, Oslo 3, Norway.

NORSK BOTANISK FORENING

Nye medlemmer tegner seg i en av lokalavdelingene ved henvendelse til en av nedennevnte personer. Medlemskontingenten bes sendt over den aktuelle lokalavdelings postgirokonto.

Nordnorsk avdeling: Stipendiat Karl-Dag Vorren, Tromsø Museum, Botanisk Avdeling, 9000 Tromsø. — **Rogalandsavdelingen:** Fru Hervor Bøe, Opheim, 4300 Sandnes. Postgirokonto 31 45 93. — **Sørlandsavdelingen:** Lærer Ingvald Haraldstad, Ole Bulls gt. 17, 4600 Kristiansand S. Postgirokonto 61 793. — **Trøndelagsavdelingen:** Amanuensis Asbjørn Moen, D.K.N.V.S. Muséet, Botanisk Avdeling, 7000 Trondheim. Postgirokonto 88 366. — **Vestlandsavdelingen:** Stipendiat Peter E. Kaland, Universitetets Botaniske Museum, Postboks 2637, 5010 Bergen. Postgirokonto 70 743. — **Østlandsavdelingen:** Hans Chr. Gjerlaug, Botanisk Museum, Trondheimsveien 23 B, Oslo 5. Postgirokonto 13 128.

All korrespondanse om medlemskap sendes lokalavdelingene.

Hovedforeningens styre: Konservator Sigmund Sivertsen (formann), lektor Carl Alm, lektor Haakon Damsgaard, universitetslektor Kari E. Henningsmoen, bonde Ole Gabriel Lima, rekrutteringsstipendiat Karl-Dag Vorren.

Medlemmer kan kjøpe enkelthefter og eldre komplette årganger av tidsskriftet, i den utstrekning de er på lager når ordre innkommer, ved henvendelse til: Hans Chr. Gjerlaug, Botanisk Museum, Trondheimsveien 23 B, Oslo 5.

***Ilex aquifolium* L. funnet i Bamble, Telemark**

ILEX AQUIFOLIUM L. RECORDED FROM BAMBLE,
TELEMARK, SE NORWAY

Av

JØRN ERIK BJØRNDALEN¹

Gjennom stud. real. Terje Tande fikk jeg nylig vite om et funn av kristtorn (*Ilex aquifolium*) fra hans hjemsted Ekstrand i Bamble. Funnet ble gjort i 1969, men det eneste eksemplaret som fantes på lokaliteten ble senere ødelagt. Dessverre hadde noen spadd opp hele busken og forsøkt å plante den i hagen med den følge at planten gikk til grunne.

Dette funnet indikerer ny østgrense for spontan *Ilex aquifolium* i Norge. Tidligere er kristtorn funnet så langt øst som til Skåtøy ved Kragerø (Fægri 1960, Lid 1963). Skåtøylokaliteten, som ligger ca. 20 km fra Ekstrand, ble lenge ansett som tvilsom da det forelå hverken herbariemateriale eller nærmere opplysninger om finnestedet (Holmboe 1914, Fægri l.c.). Først i 1959 ble forekomsten av *Ilex aquifolium* på Skåtøy bekreftet (Fægri l.c.).

Funnet i Bamble ble gjort i en granskog på kalkgrunn mellom Ekstrand og Nordre Synken, UTM-koordinater NL 41,43. Terrenget er småkupert og heller svakt mot nordøst. Jordbunnen er moldrik med tydelig brunjordsprofil. I forbindelse med en naturverninterventering av Langesundsfjordens kambrosilurområde (Bjørndalen, Rønning & Tvermyr in prep.) er vegetasjonen på *Ilex aquifolium*-lokaliteten undersøkt. Samfunnstypen er Melico (nutantis) – Piceetum (jf. Kielland-Lund 1971, pp. 25–26), en granskogstype som inneholder et rikt innslag av løvtrær som *Corylus avellana*, *Betula verrucosa*, *Sorbus aucuparia* og *Fraxinus excelsior*. Feltskiktet er rikt på urter og graminéer, og dominerende arter er *Pteridium aquilinum*, *Melica nutans*, *Rubus saxatilis*, *Oxalis acetosella* og *Melampyrum silvaticum*.

Kristtornens frukter blir begjærlig spist av trost og andre fugler, og spredning med fugl regnes som den viktigste spredningsmåte i Norge (Holmboe 1914). Det er nærliggende å tro at forekomsten av *Ilex aquifolium* i Bamble skyldes frøtransport med fugl.

¹ Botanisk museum, Universitetet i Bergen

SUMMARY

Ilex aquifolium L. is reported new to Bamble, Telemark county, Southern Norway. The occurrence is the most eastern record of spontaneous holly in Norway. *Ilex aquifolium* was found on Cambro-Silurian rocks in a low herb spruce forest of Melico (nutantis)-Piceetum type (cf. Kielland-Lund 1971). Unfortunately, the only specimen was destroyed when it was transplanted to a garden.

Litteratur

- BJØRNDALLEN, J. E., RØNNING, K. J. & TVERMYR, S., in prep.
Langesundsfjordens kambro-silurområde. I. Verneplan for Bamble og Porsgrunn kommuner.
- FÆGRI, K., 1960. Maps of distribution of Norwegian plants. I. The coast plants. *Univ. Bergen Skr.* 26.
- HOLMBOE, J., 1914. Kristtornen i Norge. En plantegeografisk undersøgelse. *Bergens Mus. Aarb.* 1913, 7.
- KIELLAND-LUND, J., 1971. A classification of Scandinavian forest vegetation for mapping purposes. *IBP i Norden* 7: 13-43.
- LID, J., 1963. *Norsk og svensk flora.* Oslo.

Biskop Gunnerus og «Flora Norvegica»

Av

GUNNAR ENNEGÅRD¹

Blant botanikere er vel biskop Johan Ernst Gunnerus særlig kjent for sin «Flora Norvegica», et verk som la grunnlaget for en selvstendig norsk botanisk forskning. Floraen er i dag et viktig kildemateriale også for den som ser plantene i kulturhistorisk sammenheng. For selv om den er skrevet på latin, er det tatt med norske navn på et stort antall arter. Mange av disse navn har vært brukt bare i et begrenset område av landet, og de forteller ofte hvordan folk så på plantene, om det var nytteplanter eller ugress, og om de var vakre eller lite å se på.

Selv om Gunnerus startet sin botaniske løpebane av ren interesse for naturvidenskapen etter at han var blitt biskop i Trondheim, klarte han likevel i løpet av få år å skaffe seg betydelige kunnskaper om et emne man skulle tro lå hans teologi temmelig fjernt. Men man skal dog huske på at de geistlige den gang anså det å dyrke videnskapen for å være en edel beskjeftigelse. I sitt hyrdebrev til prestene i sitt stift, som ble skrevet kort tid etter at han hadde overtatt bispeembedet, pålegger Gunnerus dem flittig å lese kristelige forfatters skrifter, men minner samtidig om nødvendigheten av å drive med videnskapelige sysler. Han meddeler prestene også om sine planer for et videnskapelig selskap i Trondheim, og lover at de som gjør seg fortjent til det, kan regne med medlemskap.

Det er i år 200 år siden biskop Gunnerus døde, men der er også flere andre grunner til å minnes ham. Siste del av «Flora Norvegica» har årstallet 1772 på tittelbladet, og verket er altså 200 år. En annen sak er at Gunnerus' plutselige død førte til at utgivelsen ble forsinket, og floraen ble først sendt ut i 1776. I 1968 var det 250 år siden han ble født. Går vi tilbake til 1966 er det 200 år siden første del av «Flora Norvegica» ble utgitt, og i 1960 kunne Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab i Trondheim feire 200-årsjubileum. Dette selskap med så rike tradisjoner ble stiftet etter initiativ av biskop Gunnerus.

¹ Hellmyrveien 25, 8000 Bodø

Fig. 1. Postverket hedret biskop Gunnerus i 1970, ved å ta hans portrett med på et frimerke i en serie om kjente norske videnskapsmenn.

Johan Ernst Gunnerus var født i Kristiania 16. februar 1718. Hans far var stadsfysikus, mens moren var skotsk. Som gutt viste Johan Ernst stor interesse for farens virksomhet, enten det nu gjaldt anatomiske undersøkelser eller fysiske eksperimenter. Gutten var med faren på sykebesøk, og tidlig var det klart at han skulle bli lege. Faren døde imidlertid i 1732, og moren satt igjen med 13 barn.

Innflydelsesrike venner sørget for at Johan Ernst ble elev ved Kristiania kathedralskole, og her ble man meget snart oppmerksom på at man hadde å gjøre med en særlig begavelse. Han behersket latin til fullkommenhet, og skrev uten vanskeligheter vers på gresk. Hans eksamensoppgave i latin vakte slik oppmerksomhet at den ble arkivert.

I 1737 reiste Gunnerus til København i håp om å kunne fortsette sine studier, men måtte etter en tid dra hjem igjen på grunn av økonomiske vanskeligheter. Han virket som skolemester i sin hjemby,